

לג א, ב וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: אלה תולדות יעקב יוסף עג וישב

בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני

בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם:

ג וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי כן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת

ד פסים: ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא

תרגום אונקלוס

א ויתב יעקב בארע תותבות אבוהי בארעא דכנען: ב אלין תולדת יעקב יוסף בר שבע עסרי שנין הוה רעי עם אחוהי בענא והוא רבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית טבהון בישא לאבוהון: ג וישראל רחים ית יוסף מכל בנוהי ארי בר חכים הוא ליה ועבד ליה כתונא דפסי: ד וחזו אחוהי ארי יתיה רחים אבוהון מכל אחוהי וסנו יתיה

פירוש רש"י

מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם – וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו – וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה; ועוד נדרש בו: 'וישב' – בקש יעקב לישב בשלוה – קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקדוש ברוך הוא: לא דיך לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא – אלא שמתקנים לישב בשלוה בעולם הזה: והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות: מתקן בשערו, ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה: את בני בלהה כלומר, רגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן: את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין איבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלתן לקה: 'וישחטו שעיר עזים' (להלן פסוק לא) במכירתו ולא אכלוהו חי; ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים – 'לעבד נמכר יוסף' (תהלים סדר יד פסוק קיא, מזמור קד שלנו פסוק י); ועל העריות שספר עליהם – 'ותשא אשת אדניו וגו'' (לקמן לה:י): דבתם. כל לשון דבה פרלדיץ בלעז כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: דבה. לשון 'דובב שפתי ישנים' (שיר השירים פסוק צט): (ג) בן זקנים. שנולד לו לעת זקנתו; ואונקלוס תרגם 'בר חכים הוא ליה', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו אקונין שלו דומה לו: פסים. לשון כלי מילת, כמו 'כרפס ותכלת' (אסתר א:י), וכמו 'כתנת פסים' (שמואל ב:יז) דתמר ואמנון; ומדרש אגדה: על שם צרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים: (ד) ולא

סדר לג (א) וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, – פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם; וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני וכשבא לנח האריך בו; וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה – הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית. דבר אחר: 'וישב יעקב' – הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן. הפחמי תמה: אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד משיב לו: 'נצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כלו!' כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכול לכבש את כלם? – מה כתיב למטה: 'אלה תולדות יעקב יוסף' (פסוק ב), דכתיב: 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש' (תרי עשר, עובדיה, ח:ג) – נצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם: (ב) אלה תולדות יעקב, ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב: סבה ראשונה – 'יוסף בן שבע עשרה וגו'' – על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו. ומדרש אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל; ושניה זיו אקונין של יוסף דומה לו; וכל

מפתח סדרי התנך הפטרת סדר לג פותחת בראש סדר יג בישעיה: וישב עמי בנה שלום ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות: רבי ינאי פייט את הקשר ביניהן: (פיוטי יוסי בן יוסי יוצאים לאור על ידי אהרן מירסקי, עמו' 53)

ישיבת מנוח	אז לא מצאנו	בכל הארצות	אשר יצאנו
נדימינו לאיש תם	אשר ישב במושבותיו	ותעולל עין	בנואי ישיבותינו
ישיבה אין לשבטי	זרע צדיק	עד יפרעו כסף	אשר מכרו צדיק
יבואו וישובו	ועוד לא יונשבו	כי בנה שלום	ישבו ויתישבו

במדרש רבי תנחומא: לעולם הבא אני מרצה אתכם ומעביר שנהא מביניכם ומושיב אתכם בשלווה ועושה שלום ביניכם

לג

ה יָכֹלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ: וַיֵּשֶׁב

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנִי חֲנוּ מֵאֲלֹמִים

אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְפִּינָה

ח אֲלֵמָתֵיכֶם וּתְשַׁתְּחוּן לְאֵלֵמָתִי: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ

אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֻמָּתוֹ וְעַל-דִּבְרָיו:

ט וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד

י וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וַיְסַפֵּר אֶל-אֲבִיו

וְאֶל-אָחָיו וַיַּגְעֵר-בּוֹ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא

יא נָכוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאָחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחָיו וְאֲבִיו

יב, יג שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר: וַיֵּלְכוּ אָחָיו לְרַעוּת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם: וַיֹּאמֶר

ישראל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר

יד לוֹ הַנְּנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הָצֹאן

טו וְהַשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שָׂכְמָה: וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה

תרגום אונקלוס

וְלֹא צָבֹן לְמַלְלָא עֲמִיּה שְׁלֹם: ה' וַחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֻמָּא וַחֲוִי לְאַחֻוִי וַאֲוִסִּיפוּ עוֹד סֵנוּ יִתִּיה: וַיֹּאמֶר לְהוֹן שְׁמַעוּ כַּעַן חֲלֻמָּא הַדִּין דְּחֻלְמִית: וְהָא אֲנִיחָא מֵאֲסָרִין אֲסָרִין בְּגוֹ חֲקֵלָא וְהָא קָמַת אֲסָרִיתִי וְאִף אֲזַדְקִיפַת וְהָא מִסְתַּחֲרִין אֲסָרִתְכוֹן וְסִגְדִין לְאַסְרִיתִי: ח' וַאֲמָרוּ לִיה אַחֻוִי הַמֶּלֶךְ אֶת מִדְּמִי לְמַמְלָךְ עֲלֵנָא אוֹ שׁוֹלְטָן אֶת סְבִיר לְמִשְׁלַט בְּנָא וַאֲוִסִּיפוּ עוֹד סֵנוּ יִתִּיה עַל חֲלֻמָּוִהי וְעַל פִּתְגָּמֻוִהי: ט' וַחֲלֹם עוֹד חֲלֻמָּא אַחֲרָנָא וְאַשְׁתַּעֲי יִתִּיה לְאַחֻוִי וַאֲמָר הָא חֲלַמְתִּי חֲלֻמָּא עוֹד וְהָא שְׁמַשׁ וְסִיחֵרָא וְחַד עֶסֶר כּוֹכְבֵּיָא סִגְדִין לִי: י' וְאַשְׁתַּעֲי לְאַבְוִהי וְלְאַחֻוִי וְנִנְף בִּיה אֲבִוִּהי וַאֲמָר לִיה מָה חֲלֻמָּא הַדִּין דְּחֻלְמָתָא הַמִּיתָא נִיתִי אֲנָא וְאִמִּי וְאָחִיךָ לְמִסְגֵּד לְךָ עַל אֶרְעָא: יא וְקִנְיָאוּ בִּיה אַחֻוִי וְאַבְוִהי נָטַר יֵת פִּתְגָּמָא: יב וְאַזְלוּ אַחֻוִי לְמַרְעֵי יֵת עֲנָא דְּאַבְוִהוֹן בְּשָׂכָם: יג וַאֲמָר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֹא אָחִיךָ רַעֲן בְּשָׂכָם אִיתָא וְאֶשְׁלַחְנָךְ לְתַהוֹן וַאֲמָר לִיה הָאֲנָא: יד וַאֲמָר לִיה אִיזִיל כַּעַן חֲזִי יֵת שְׁלֹם אָחִיךָ וְיֵת שְׁלֹם עֲנָא וְאַתִּיכְנִי פִּתְגָּמָא וְשְׁלַחִיה מִמִּישֵׁר חֲבֹרֹן וְאַתָּא לְשָׂכָם: טו וְאַשְׁכַּחִיה גּוֹבְרָא וְהָא

פירוש רש"י

יָכֹלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם. מִתּוֹךְ גִּנוּתָם לְמַדְנוּ שֶׁבָּחָם: שְׁלֹא דַּבְּרוּ אַחַת בְּפֹה וְאַחַת בְּלִב: דַּבְּרוּ. לְדַבֵּר עִמּוֹ: (ז) מֵאֲלֹמִים אֲלֵמִים. כְּתַרְגוּמוֹ 'מֵאֲסָרִין אֲסָרִין' – עֲמָרִין, וְכֵן 'נִשְׂא אֲלֵמָתִי' (תַּהֲלִים סֵדֶר י"ז פֶּסוּק קִנְבִּי, מִזְמוֹר קִכָּג שְׁלֹשׁ פֶּסוּק ו') וְכִמְוִהוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'וְהָאֲלֻמוֹת נוֹטֵל וּמִכְרִיז': קָמָה אֲלֵמָתִי. נִזְקָפָה: וְגַם נִצְבָּה. לַעֲמֹד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְיָפָה: (ח) וְעַל דִּבְרָיו. עַל דִּבְתָּם רָעָה שֶׁהָיָה מִבִּיא לְאַבְיָהֶם: (י) וַיְסַפֵּר אֶל אֲבִיו וְאֶל אָחָיו. לְאַחֵר שֶׁסִּפֵּר אוֹתוֹ לְאַחֻוִי חֲזָר וְסִפְרוּ לְאַבְיוֹ בְּפִנְיָהֶם: וַיַּגְעֵר בּוֹ. לְפִי שֶׁהָיָה מְטִיל שְׁנָאָה עָלֵיו: הַבּוֹא נָכוֹא. וְהֵלֵךְ אִמִּי כְּכֹר מִתָּה! וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מְגִיעִין לְבַלְהָה שֶׁגִּדְּלָתוֹ כְּאִמּוֹ; וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ מִכָּאן שֶׁאֵין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים. וַיַּעֲקֹב נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִלֵּב בְּנָיו, שְׁלֹא יִקְנְאוּהוּ, לִכְךָ אָמַר לוֹ: 'הַבּוֹא נָכוֹא וְגו'' – כְּשֶׁשׁ שְׂאֵי אֶפְשָׁר

מפתח סדרי התנ"ך

לרש"י על פסוק יד – 'ויבא שכמה':

רצון ה' בפיצול מלכות ישראל בידי ירבעם משבט אפרים נקבע לראש סדר יא במלכים כה אָמַר ה' לֹא-תַעֲלֹךְ וְלֹא-תִלָּחֲמוּן עִם-אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי מֵאֲתִי נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-דְּבָר ה' וַיָּשֻׁבוּ לָלֶכֶת כְּדָבָר ה':

לג

טז תַּעֲזֶה בְּשֹׁדָה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תִּבְקֶשׁ: וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנִכִּי וַיִּשָּׁב

יז מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה־נָא לִּי אֵיפֹה הֵם רְעִים: וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי

יח שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלֻכָּה דִּתִּינָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחָיו וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן: וַיֵּרְאוּ

יט אֹתוֹ מֵרָחֶק וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ

כ אֶל־אָחָיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא: וַעֲתָה | לָכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ

בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהּ וְנִרְאָה מִה־יְהִיו חֲלָמֵתָיו:

כא, כב וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם | רְאוּבֵן

אֶל־תִּשְׁכּוּדֶם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד

כג אֶל־תִּשְׁלַחוּ־בּוֹ לַמֶּעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל־אָבִיו: וַיְהִי

כד כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֹת

כה הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם:

כז וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה

מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם:

תרגום אונקלוס

טע"י בַּחֲקֵלָא וְשִׁאֲלִיה גּוֹבְרָא לְמִימַר מָא אַתְּ בְּעִי: טז וַאֲמַר יֵת אַחִי אָנָּה בְּעִי חוּ כַּעַן לִי אִיכָּא אַנּוּן רַעַן: יז וַאֲמַר גּוֹבְרָא נִטְלוּ מִכָּא אַרִי שְׁמַעִית דְּאִמְרִין גִּיזִיל לְדוֹתָן וְאִזֵּל יוֹסֵף בְּתַר אַחוּהִי וְאַשְׁכַּחנּוּן בְּדוֹתָן: יח וַחֲזוּ יִתְיָה מִרְחִיק וְעַד לֹא קָרִיב לְוִתְהוֹן וַחֲשִׁיבוּ עֲלוּהִי לְמִקְטָלִיה: יט וַאֲמַרְוּ גִבֹּר לְאַחוּהִי הָא מְרִי חֲלָמִיָּא דִּיכִי אֲתִי: כ וַכַּעַן אִיתּוּ וְנִקְטְלִינָה וְנִרְמִינָה בְּחַד מִן גּוֹבְרָא וְנִימַר חִיתָא בְּשִׁתָּא אֲכָלְתִּיהָ וְנַחֲזִי מָא יְהִי כְּסוּף חֲלָמוּהִי: כא וַשְּׁמַע רְאוּבֵן וַשִּׁיזְבִּיָּה מִיִּדְהוֹן וַאֲמַר לֹא נִקְטְלִינָה נַפְשׁ: כב וַאֲמַר לְהוֹן רְאוּבֵן לֹא תִישְׁדּוֹן דִּם רִמּוּ יִתְיָה לְגּוֹבְרָא הָדִין דְּבַמִּדְבָּרָא וְיָד לֹא תִישְׁטוֹן בֵּיהָ בְּדִיל לְשִׁיזְבָּא יִתְיָה מִיִּדְהוֹן לְאַתְבּוּתִיהָ לֹות אֲבוּהִי: כג וְהוּהּ כִּד אֲתָא יוֹסֵף לֹות אַחוּהִי וַאֲשִׁלְחוּ יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּבִיָּה יֵת כְּתוּבָא דְּפָסִי דְּעֲלוּהִי: כד וְנִסְבּוּהִי וְרִמּוּ יִתְיָה לְגּוֹבְרָא וְגּוֹבְרָא רִיקָן לִית בֵּיהָ מִיָּא: כה וַאֲסַחְרוּ לְמִיכַל לְחִמָּא וְזַקְפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וְהָא שִׁירַת עֲרַבָּא אֲתִיָּא מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהוֹן טַעֲנִין שַׁעַף וְקִטָּף וְלִטּוּם אֲזִלִּין לְאַחְתָּא לְמִצְרַיִם:

פירוש רש"י

(יז) נָסְעוּ מִזֶּה. הִסְעוּ עֲצָמָן מִן הָאֲחוּהִי: גְּלֻכָּה דִּתִּינָה. לְבַקֵּשׁ לָךְ נִכְלִי דְּתוֹת שְׁיִמִּיתוּךָ בָּהֶם; וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ: שֵׁם מְקוֹם הוּא, וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פְּשׁוּטוֹ: (יח) וַיִּתְנַכְּלוּ. נִתְמַלְאוּ נִכְלִים וְעֲרֻמוּמִיּוֹת: אֹתוֹ. כְּמוֹ אֹתוֹ, עָמוּ, כְּלוּמַר, אֲלֵיוֹ: (כ) וְנִרְאָה מִה־יְהִיו חֲלָמֵתָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִקְרָא זֶה אוֹמַר: דְּרִשְׁנִי! רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן; הֵם אוֹמְרִים: 'וְנַהַרְגֵהוּ', וְהַכְּתוּב מְסִים: 'וְנִרְאָה מִה־יְהִיו חֲלָמֵתָיו' – נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי! וְאִי אֶפְשָׁר שְׁיִאמְרוּ הֵם 'וְנִרְאָה מִה־יְהִיו חֲלָמֵתָיו', שְׁמַכִּינּוֹן שְׁיִהְיֶה וְהוּ – בְּטָלוּ חֲלָמֵתָיו: (כא) לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ. מִכָּת נַפְשׁ – זֶה הִיא מִיתָה: (כב) לַמֶּעַן הַצִּיל אֹתוֹ. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַעֲיֵדָה עַל רְאוּבֵן, שֶׁלֹּא אָמַר זֹאת אֶל־אֲלֵהֶם אוֹתוֹ, שְׁיִבָּא הוּא וְיַעֲלֶנּוּ מִשָּׁם; אָמַר: אֲנִי בְּכוֹר וְגָדוֹל שְׁבָכְלָן – לֹא יִתְּלָה הַסִּרְחוֹן אֶל־אֵל בִּי: (כג) אֶת כְּתָנָתוֹ. זֶה חֲלוּק;

לרש"י על פסוק יז – 'נסעו מזה'

מפתח סדרי התנ"ך

הָלַל אוֹמַר: הוּא מִתְלַמְּדִיו שֶׁל אֶהְרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה: (אבות א:יב). גִּדְעוֹן הַשּׁוֹפֵט הִיָּה מִתְלַמְּדִי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן. דְּבַרִּי פִּיּוּסוֹ אֶת אֲנָשֵׁי הַמִּדּוֹן שֶׁבֶט אֲפָרַיִם נִקְבְּעוּ בְּרֹאשׁ סֹדֵר ו' בְּסֹפֶר בְּשׁוֹפְטִים בִּידְכֶם נִתֵּן א' אֶת־שְׁרֵי מִדִּין אֶת־עֶרֶב וְאֶת־זָאֵב וּמַה־יְכַלְתִּי עֲשׂוֹת כִּכֶּם אֲזִי רִפְתָּה רוּחֶם מַעֲלִיו בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר הַזֶּה:

לג כו ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע כי נהרג את-אחינו וכסינו את-דמו: וישב
 כז לכו ונמכרנו לישמעאלים וינדנו אל-תהי-כו כי-אחינו בשרנו הוא
 כח וישמעו אחיו: ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את-יוסף
 מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את-יוסף
 כט מצרימה: וישב ראובן אל-הבור והנה אין-יוסף בבור ויקרע
 ל, לא את-בגדיו: וישב אל-אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני-בא: ויקחו
 לב את-כתנת יוסף וישחטו שער עזים ויטבלו את-הכתנת בדם: וישלחו
 את-כתנת הפסים ויביאו אל-אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר-נא
 לג הכתנת בנך הוא אם-לא: ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו
 לד טרף טרף יוסף: ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל
 לה על-בניו ימים רבים: ויקמו כל-בניו וכל-בנתיו לנחמו וימאן להתנחם

תרגום אונקלוס

כו ואמר יהודה לאחיו מה ממון נתתני לנא ארי נקטול ית אחונא ונכסי על דמיה: כז איתו ונזבנניה
 לערפאי וידנא לא תהי ביה ארי אחונא בסרנא הוא וקבילו מניה אחוהי: כח ועברו גוברי מדינאי תגרי
 ונגדו ואסיקו ית יוסף מן גופא וזבינו ית יוסף לערפאי בעסרין כסף ואיתאו ית יוסף למצרים: כט ותב
 ראובן לגופא והא לית יוסף בגופא ובזע ית לבושוהי: ל ותב לות אחוהי ואמר עולימא ליתוהי ואנא
 לאן אנא אתי: לא ונסיבו ית כתונא דיוסף ונכסו צפיר בר עזי וטבלו ית כתונא בדם: לב ושלחו
 ית כתונא דפסי ואיתאו לות אבוהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע כען הכתונא דברך היא אם לא:
 לג ואשתמודע ואמר כתונא דברי חיתא בשתא אכלתיה מקטל קטיל יוסף: לד ובזע יעקב לבושוהי ואסר שקא
 בחרציה ואתאבל על בריה יומין סגיאין: לה וקמו כל בנוהי וכל בנתיה לנחמוהי וסריב לקבלא תנחומין

פירוש רש"י

(כו) מה בצע. מה ממון, כתרגומו: וכסינו את דמו. ונעלים את מיתתו: (כז) וישמעו. וקבילו מניה: וכל שמיעה שהיא קבלת דברים, כגון זה, וכגון 'וישמע יעקב אל אביו' (לעיל כה:כו) 'נעשה ונשמע' (שמות יז:יז), מתרגם 'וקביל': וכל שהיא שמיעת האזן, כגון 'וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן' (לעיל ב:ל), 'ורבקה שמעת' (לעיל כד:ה) 'וישמע ישראל' (לעיל לב:יד) 'שמעתי את תלנות' (שמות יב:ט), כלן מתרגמין 'ושמעו', 'ושמעת', 'ושמע', 'שמע קדמי': (כח) ויעברו אנשים מדינים. זו היא שיירה אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב. את יוסף מן הבור. וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים – למדינים, והמדינים – למצרים: (כט) וישב ראובן. ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר: עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו: (ל) אנה אני בא. אנה אברח מצערו של אבא: (לא) שער עזים. דמו דומה לשל אדם: הכתנת. זה שמה, וכשהיא דבוקה לתבה אחרת, כגון 'כתנת יוסף', 'כתנת פסים', 'כתנת בד' (ויקרא יב:יג) – נקוד כתנת: (לג) ויאמר כתנת בני. היא זו: חיה רעה אכלתהו. נצנצה בו רוח הקדש: סופו

שתתגרה בו אשת פוטיפר; ולמה לא גלה לו הקדוש ברוך הוא? לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם; אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: 'היאך אגלה? והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו': (לד) ימים רבים. עשרים ושתים שנה משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים. שנאמר 'יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'' (לעיל פסוק ב), ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השבע ושתים הרעב כשבא יעקב למצרים – הרי עשרים ושתים שנה; כנגד עשרים ושתים שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם: עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתים שנים בדרך בשובו מבית לבן, שנה וחצי בסכות ושה חדשים בבית אל; וזהו שאמר ללבן 'זה לי עשרים שנה בביתך' (לעיל כט:לט) – לי הן, עלי, וסופי ללקות כנגדן: (לה) וכל בנתיו. רבי יהודה אומר: אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר: כנעניות היו, אלא מהו 'וכל בנתיו'? כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו 'בנו' ולכלתו 'בתו': וימאן להתנחם. אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי:

לג

לז וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֶד אֶל־בְּנֵי אָבֶל שְׁאֵלָה וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו: וְהַמְדִּינִים מָכְרוּ אֹתוֹ וַיֵּשֶׁב

אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סֵרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים:

לד

א וַיְהִי בַעֲת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עַדְלָמִי וּשְׁמוֹ עַד רְבִיעִי ד

ב חִירָה: וַיֵּרֶא־שָׁם יְהוּדָה בֶּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

ג ד וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר: וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא

ה אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן: וַתִּסָּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה וַהֲיָה בְּכֹזִיב

ו ז בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָמָר: וַיְהִי עֵר בְּכוֹר

ח יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אִשְׁתְּ

ט אַחִיךָ וַיְבִיט אֹתָהּ וְהָקָם זָרַע לְאַחִיךָ: וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע

י וַהֲיָה אִם־בֹּא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיו וְשָׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתֵן־זָרַע לְאַחִיו: וַיֵּרַע

יא בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כָּלְתִּי שְׁבִי

יב אֶלְמִנָּה בֵּית־אָבִיךָ עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאָחִיו

יג וַתֵּלֶךְ תָמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בֶּת־שׁוּעַ

תרגום אונקלוס

וַאֲמַר אַרִי אֵיחֻת לֹת בְּרִי כַד אֲבִילְנָא לְשָׂאוּל וּבְכָא יִתִּיה אֲבוּהִי: לוֹ וּמְדִינָא זַבִּינוּ יִתִּיה לְמִצְרַיִם לְפֹטִיפָר רַבָּא דְּפֶרְעָה רַב קְטוּלָא:

א וְהוּא בַעֲדָנָא הָהוּא וּנְחַת יְהוּדָה מִלֹּת אַחוּהִי וּסְטָא לֹת גְּבִרָא עַדוּלְמָאָה וּשְׁמִיה חִירָה: ז וַחֲזָא תַמָּן יְהוּדָה בֶּת גְּבֵר כְּנַעֲנִי וּשְׁמִיה שׁוּעַ וְנִסְכָּה וְעַל לֹתָהּ: ח וְעַדִּיאַת וּלְיִדַת בֵּר וַקְרָא יֵת שְׁמִיה עֵר: ד וְעַדִּיאַת עוֹד וּלְיִדַת בֵּר וַקְרָא יֵת שְׁמִיה שִׁלָּה וְהוּא בְּכֹזִיב כַּד יִלְדַת יִתִּיה: ו וְנִסִּיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרִיָּה וּשְׁמָהּ תָמָר: ז וְהוּא עֵר בּוֹכְרִיָּה דִּיהוּדָה בִּיש קָדָם יִי וְאִמִּיתִיה יִי: ח וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לֹת אֶתְת אַחוּךָ וַיְבִיט יֵתָּה וְאָקִים זָרַעָא לְאַחוּךָ: ט וַיֵּדַע אוֹנָן אַרִי לֹא עַל שְׁמִיה מִתְקָרִי זָרַעָא וְהוּי כַּד עָלִיל לֹת אֶתְת אַחוּהִי וּמַחְבִּיל אוֹרְחִיהָ עַל אֶרְעָא בְּדִיל דְּלֹא לְאִקְמָא זָרַעָא לְאַחוּהִי: י וּבְאִישׁ קָדָם יִי דַעְבַּד וְאִמִּית אָף יִתִּיה: יא וַאֲמַר יְהוּדָה לְתָמָר כָּלְתִּיהָ תִּיבִי אֶרְמָלָא בֵּית אָבוּיךָ עַד דִּירְבִּי שְׁלָה בְּרִי אַרִי אָמַר דְּלִמָּא יָמוּת אָף הוּא כְּאַחוּהִי וְאַזְלַת תָּמָר וַיִּתִּיבַת בֵּית אָבוּהָ: יב וְסָגִיאוּ יוֹמִיָא וּמִיתַת בֶּת שׁוּעַ

פירוש רש"י

אֵרֶד אֶל בְּנֵי. כְּמוֹ 'עַל בְּנֵי'; וְהִרְבָּה 'אֶל' מִשְׁמָשִׁין בְּלִשׁוֹן 'עַל' – 'אֶל שְׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים' (שְׂמוּאֵל ל:לז), 'אֶל הַלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶל חֲמִיה וְאִשְׁהָ' (שְׂמוּאֵל ג:כז). אָבֶל שְׁאֵלָה. כְּפִשׁוּטוֹ לִשׁוֹן קָבֵר הוּא: בְּאֲבִלִי אֶקְבֵּר וְלֹא אֶתְנַחֵם כָּל יָמִי. וּמְדַרְשׁוֹ: גִּיהֵנָם; סִימָן זֶה הָיָה מְסוּר בְּיַדִּי מִפִּי הַגְּבוּרָה: אִם לֹא יָמוּת אַחַד מִבְּנֵי בָחִי, מִבְּטָח אֲנִי שְׂאִינִי רוּאָה גִּיהֵנָם: וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו. יִצְחָק הָיָה בּוֹכָה מִפְּנֵי צָרְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אָבֶל לֹא הָיָה מִתְאַבֵּל שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חִי: (לוֹ) הַטַּבָּחִים. שׁוֹחֲטֵי בְּהֵמוֹת הַמֶּלֶךְ:

סדר לד (א) וַיְהִי בַעֲת הַהוּא. לְמָה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁה זוֹ לְכָאֵן וְהַפְסִיק בְּפִרְשֻׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ אָחִיו מִגְדָּלְתוֹ כְּשֶׁרָאוּ בְּצִרַת אָבִיהֶם, אָמְרוּ: 'אֶתָּה אֲמַרְתָּ לְמָכְרוֹ, אֵלּוּ אֲמַרְתָּ לְהַשִּׁיבּוֹ

מפתח סדרי התנ"ך

וְהָיָה כָּל־סֵרִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קָדֵשׁ לַיהוָה וְכָאֵל כָּל־הַנְּכָחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלָוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית־ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא (תרי עשר ראש סדר כא). וְכַנְעֲנִי מִנְּגֹן דְּאִיקָרִי תִגָּר? דְּכְתִיב וַיֵּרֶא שָׁם יְהוּדָה בֶּת אִישׁ כְּנַעֲנִי (פסחים ז).

לד

אֶת־יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ וַיִּגְדֹּל מִתְּמִנָּהּ וַיִּגְדֹּל לְתֹמֶר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִידָה עָלֶיהָ תִּמְנָתָהּ לְגִזְ צֹאנוֹ:
 וַתִּסֶּר בְּגָדֶיהָ אֶל־מְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּכְסֶּם בְּצַעֲרָהּ וַתִּתְעַלֶּף וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינִים
 אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָהּ כִּי רָאָתָה כִּי־גָדַל שָׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לּוֹ לְאִשָּׁה:
 טו, וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ: וַיֵּט אֶלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ
 וַיֹּאמֶר הִבָּה נָא אָבוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּן־
 יז לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי: וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־
 יח תִּתֶּן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ
 יט וּפְתִילְךָ וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידְךָ וַיִּתֶּן־לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לּוֹ: וַתִּקֶּם וַתִּלְךָ
 כ וַתִּסֶּר צַעֲרָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֶיהָ אֶל־מְנוּתָהּ: וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת־גְּדִי
 הָעִזִּים בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי לְקַחַת הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצְאָהּ:
 כא וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּהּ הוּא בְּעֵינֵינוּ עַל־הַדֶּרֶךְ
 כב וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיטָה בָּזָה קִדְּשָׁהּ: וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצְאָתִיהָ וְגַם
 כג אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיטָה בָּזָה קִדְּשָׁהּ: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן

תרגום אונקלוס

אתה יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גזזי עניה הוא וחירה רעיהו ויגדל מיתנה ויגדל לתמר לאמר הנה חמידה עליה תימנתה לגז צאנו: ותיסר בגדיה אלמנותה מעליה ותיכסם בצערותיה ותיתעלף ותישב בפתח עינים אשר על דרך תימנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה: טו, ויראה יהודה ויחשובה לזונה כי כסתה פניה: ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא ויאמר מה תיתן לי כי תבוא אלי: ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ויאמר אם יח תיתן ערבון עד שלחך: ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ויאמר חתמך ופיתלך ומטה אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ויטהר לו: ותיקם ותילך ותיסר צערותיה מעליה ותילבש בגדיה אלמנותה: וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעיהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה: כא וישאל את אנשי מקומה לאמר איך הקדשתה הוא בעינינו על הדרך כב ויאמרו לא היטה בזה קדשה: וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם כג אנשי המקום אמרו לא היטה בזה קדשה: ויאמר יהודה תקח לה פן

פירוש רש"י

(יב) ויעל על גזזי צאנו. ויעל תימנתה לעמד על גזזי צאנו: (יג) עליה תימנתה. ובשמשון הוא אומר: 'וירד שמשון תימנתה' (שופטים יג): – בשפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן: (יד) ותיתעלף. כסתה פניה, שלא יכיר בה: ותישב בפתח עינים. בפתחת עינים, בפרשת דרכים שעל דרך תימנתה; ורבותינו דרשו: בפתחו של אברהם אבינו שכל עינים מצפות לראותו: כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאנה להעמיד ממנו בנים: (טו) ויחשובה לזונה. לפי שיושבת בפרשת דרכים: כי כסתה פניה. ולא יכול לראותה ולהכירה;

ומדרש רבותינו: 'כי כסתה פניה' – כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה: (טז) ויט אליה אל הדרך. מדרך שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה. ובלשון לעז דישטורני: 'הבה נא. הכנינו עצמך ודעתך לך. כל לשון 'הבה' לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם: (יז) ערבון. משכון: (יח) חתמך ופיתלך. עזקתך ושושפך. טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה: ויהר לו. גבורים כיוצא בו, צדיקים כיוצא בו: (כא) הקדשה. מקדשת ומזמנת לזנות: (כג) תקח לה. יהיה שלה מה שבידה: פן

מפתח סדרי התנ"ך

בזכות פתחון הפה שניתן לתמר יצאה צדקתה לאור עולם, ונולדו בני יהודה, יורשיו, פרץ וזרח. וכך בירמיה ראש סדר ל חוציא ה' את צדקתינו באו ונספרה בציון את מעשה ה' אלהינו: וביחזקאל ראש סדר יח ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני ה': ובישעיה ראש סדר כו והוצאתי מיעקב ירע ומיהודה ירש הרי וירשונה בחירי ועבדי ישכנו שמה:

לד כד נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה: ויהי | כמשלש
 חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים
 כה ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף: הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה
 לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר-נא למי החתמת
 כו והפתילים והמטה האלה: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי-על-כן
 כז לא-נתתיך לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה: ויהי בעת לדתה והנה
 כח תאומים בבטנה: ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר על-ידו
 כט שני לאמר זה יצא ראשונה: ויהי | כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר
 ל מה-פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ: ואחר יצא אחיו אשר על-ידו

תרגום אונקלוס

נהי חוף הא שדרית גדיא הדין ואת לא אשכחתה: כז והנה כתלתות ירחיא ואתחוא ליהודה למימר וניאת תמר כלתך
 ואף הא מעדיא מזנונה ואמר יהודה אפקוהא ותתוקד: כה היא מתפקא והיא שלחת לחמוהא למימר לגבר דאלין
 דיליה מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע כען למן עזקתא ושושפיא וחוטרא האלין: כו ואשתמודע יהודה ואמר
 זכאה מני מעדיא ארי על כן לא יהבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למדעה: כז והנה בעדן מילדה והא תיומין
 במעוהא: כח והנה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידיה וזוריתא למימר דין נפק קדמותא: כט והנה כד
 אתיב ידיה והא נפק אחויה ואמרת מא תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמה פרץ: ל ובתר כן נפק אחויה דעל ידיה

פירוש רש"י

ואל ילבין פני חברו ברבים: הכר נא. אין נא אלא
 לשון בקשה, הכר נא בוראך ואל תאבד שלש
 נפשות: (כו) צדקה. בדבריה: ממני. היא מעברת;
 ורבותינו זכרונם לברכה דרשו, שיצתה בת קול
 ואמרה: ממני ומאתי יצאו הדברים. לפי שהיתה
 צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו ממנה מלכים,
 ומשכט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל:
 כי על כן לא נתתיך. כי בדין עשתה, על אשר
 לא נתתיך לשלה בני: ולא יסף עוד. יש אומרים:
 לא אוסיף [ויג' לא הוסיף], ויש אומרים: לא פסק.
 וחברו גבי אלדד ומידד 'ולא יספ' (במדבר יא:ג)
 ומתרגמינן 'ולא פסקו': (כו) בעת לדתה. וברבקה
 הוא אומר 'וימלאו ימיה ללדת' (לעיל כג:ו) להלן
 למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא, ולהלן
 'תומם' (שם) חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו
 שניהם צדיקים: (כח) ויתן יד. הוציא האחד ידו
 לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני – החזירה:
 (כט) פרצת. חזקת עליך חזק: (ל) אשר על ידו

נהיה לבוז. אם תבקשנה עוד, יתפרסם הדבר ויהיה
 גנאי. כי מה עלי עוד לעשות לאמת דברי: הנה
 שלחתי הגדי הזה. ולפי שרמה יהודה את אביו
 בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמוהו גם
 הוא בגדי עזים: (כד) כמשלש חדשים. רבו של
 ראשון ורבו של אחרון ואמצעי שלם; ולשון
 'כמשלש חדשים' כהשתלש החדשים, כמו 'ומשלח
 מנות' (אסתר ה:כא), 'משלוח ידם' (ישעיה ה:ג), וכן
 תרגם אונקלוס 'כתלתות ירחיא': הרה לזנונים. שם
 דבר, מעברת, כמו 'אשה הרה' (שמות טז:כב), וכמו
 'ברה כחמה' (שיר השירים פסוק פ): ותשרף. אמר
 אפרים מקשאה משום רבי מאיר: בתו של שם
 היתה שהוא כהן, לפיכך דונה בשרפה: (כה) הוא
 מוצאת. לשרף: והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה
 להלבין פניו ולומר: 'ממך אני מעברת', אלא
 'לאיש אשר אלה לו'. אמרה: אם יודה – יודה
 מעצמו, ואם לאו – ישרפוני ואל אלבין פניו!
 מכאן אמרו: 'נזח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש

מפתח סדרי התנ"ך

בסדר ל: ויהי בעת הווא ויכר יהודה מאת אחיו... עדי-גדל' שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא כאחיו... ויהי בעת
 לדתה והנה תאומים בבטנה. הפסוק הפותח את הפטרת מתמצת את תוכן הסדר: ויספה פליטת בית-יהודה הנשארה
 שרש למטה ועשה פרי למעלה: כי מירושלם תצא שארית ופליטה מהר ציון קנאת ה' צבאות תעשה-זאת: (ישעיה
 טז:כ-כח). בפיוט קדום מאוד [מתקופה שקדמה לרבי ינין] נאמר: <ויכר> / דביק לבת שוע ולא ניכר דל לפני שוע
 והמליט שילוש שיעשוע ונמנעו שנים ברע וברשע ויספה פליטת יהודה מנוחה וישע [אליצור עמ' 139].
 אלא, שמסדרי ההפטרה כללו בה גם את נס הצלת ירושלים מפני מחנה אשור הצר עליה ומות סנחריב בידי שניים
 מבניו. סיום ההפטרה הוא בהצלתו האישית של חזקיהו המלך הצדיק ממחלתו שנטה למות ממנה, בזכות קבלת ה'
 את תפילתו ותשובתו. במסכת ברכות (דף י.) מבואר חטא חזקיהו בסירובו להוליד בן רשע. המשותף לסדרנו
 והפטרתו הם: ההבדלים בין האבות לבניהם, ותשובתם של יהודה וחזקיהו, שהוא צאצא לפרץ שנולד בסדר זה.

לֹה

א' השני ויקרא שמו זרח:

ויוסף הורד מצרימה ויקנהו עה חמישי ה

פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטְּבָחִים אִישׁ מִצְרִי מִיד הַיִּשְׁמַעְעָלִים אֲשֶׁר
 ב' הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה: וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו
 ג' הַמִּצְרִי: וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ
 ד' בְּיָדוֹ: וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חָן בְּעֵינָיו וַיִּשְׂרֹת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ
 ה' וְכָל־יִשְׁלֹל נָתַן בְּיָדוֹ: וַיְהִי מֵאֲזַי הַפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר
 יִשְׁלֹל וַיִּבְרֹךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלֵי יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַת יְהוָה
 ו' בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹל בְּבֵית וּבְשָׂדֶה: וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לּוֹ בְּיַד־יוֹסֵף
 וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף
 ז' יִפְהֶ־תָּאֵר וַיִּפְהֶ־מְרָאָה: וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו
 ח' אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי: וַיִּמָּאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו
 ט' הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֹתִי מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹל נָתַן בְּיָדִי: אֵינְנוּ גְדוֹל
 בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁף מִמֶּנִּי מֵאוֹמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר
 י' אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הֲרַעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וַחֲטָאתִי לָאֱלֹהִים: וַיְהִי

תרגום אונקלוס

וְהוֹרִיתָא וְקָרָא שְׁמִיה זֶרַח: א' וַיֹּסֵף אֶתְחַת לְמִצְרַיִם וְזִכְנִיה פּוֹטִיפָר רַבָּא דְּפִרְעָה
 רַב קְטוּלִיָּא גּוֹבְרָא מִצְרָאָה מִיָּדָא דְּעֶרְבָאִי דִּאֲחַתְוִיהִי לְתַמְזָן: ב' וְהוּא מִימְרָא דִּי בְּסַעְדִּיה דִּיֹּסֵף וְהוּא גְבַר מְצַלַּח
 וְהוּא בְּבֵית רַבּוּנִיָּה מִצְרָאָה: ג' וַחֲזָא רַבּוּנִיָּה אֶרִי מִימְרָא דִּי בְּסַעְדִּיה וְכָל דְּהוּא עֲבִיד יִי מְצַלַּח בְּיָדֵיהּ:
 ד' וְאֲשַׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינֵיהּ וְשָׁמִישׁ יִתִּיה וּמִנִּיָּה עַל בֵּיתִיה וְכָל דָּאִית לִיה מִסַּר בְּיָדֵיהּ: ה' וְהוּא מַעֲדָן
 דְּמִנִּי יִתִּיה בְּבֵיתִיה וְעַל כָּל דָּאִית לִיה וּבְרִיךְ יִי יֵת בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף וְהוּת בְּרַכְתָּא דִּי בְּכָל דָּאִית לִיה
 בְּבֵיתָא וּבְחַקְלָא: ו' וּשְׁבַק כָּל דְּלִיה בִּידָא דִּיֹּסֵף וְלֹא יָדַע עֲמִיה מַדְעָם אֱלֹהִין לְחַמָּא דְּהוּא אָכִיל וְהוּא יוֹסֵף שְׁפִיר
 בְּרִיָּא וַיֵּאֵי בְּחֻזָּא: ז' וְהוּא בְּתַר פְּתַגְמִיָּא הָאֲלִין וּזְקַפַּת אֶתְתַּר רַבּוּנִיָּה יֵת עֵינֵהָ בִּיֹּסֵף וְאִמְרַת שְׁכּוּב עִמִּי: ח' וְסָרִיב
 וְאִמְרַת לְאֶתְתַּר רַבּוּנִיָּה הָא רַבּוּנִי לֹא יָדַע עִמִּי מֵא בְּבֵיתָא וְכָל דָּאִית לִיה מִסַּר בְּיָדִי: ט' לִית דְּרַב בְּבֵיתָא הָדִין מִנִּי
 וְלֹא מִנֵּע מִנִּי מַדְעָם אֱלֹהִין יֵתִיךְ בְּדִיל דָּאֵת אֶתְתִּיה וְאִיכְדִין אַעֲבִיד בִּישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא וְאַחֻב קָדָם יִי: י' וְהוּא

פירוש רש"י

השני ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים
 שמעל עכן שיצא ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה
 דברים שלקח – אדירת שנער ושתי חתיכות כסף
 של מאתים שקלים ולשון זהב (יהושע ד:כב): ויקרא
 שמו זרח. על שם זריחת מראית השני:
 סדר לה (א) ויוסף הורד. חזר לענין ראשון, אלא
 שהפסיק בו כדי לסמך ירידתו של יהודה למכירתו
 של יוסף, לומר: שבשבילו הורידוהו מגדלתו;
 ועוד, כדי לסמך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה
 תמר, לומר לה: מה זו לשם שמים אף זו לשם
 שמים, שראתה באצטרולוגין שלמה שעתידיה

להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם
 מבתה: (ג) כי ה' אתו. שם שמים שגור בפיו:
 (ד) וכל יש לו. הרי לשון קצר, חסר 'אשר':
 (ו) ולא ידע אתו מאומה. לא היה נותן לבו לכלום:
 כי אם הלחם. היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקיה:
 ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה עצמו מושל,
 התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו. אמר
 הקדוש ברוך הוא: אביך מתאבל – ואתה מסלסל
 בשעריך? אני מגרה בך את הדב! מיד – (ז) ותשא
 אשת אדניו וגו'. כל מקום שנאמר 'אחר' – סמוך:
 (ט) וחתאתי לאלהים. בני נח נצטוו על העריות:

מפתח סדרי התנך

הפטר סדר לה פותחת בפסוק: כִּי־כֹה אָמַר ה' חֲנָם נִמְכַּרְתָּם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ (ישעיה כא:לח). ופייט רבי ינאי (עמ' 229):
 יָה זְכוּר חֲשׂוּקִים / אֲשֶׁר בְּאֶפֶס עֲשׂוּקִים // מִבְּקָשִׁיד בְּשׂוּקִים / וְאֶתָּה בְּשִׁחְקִים ... יָד וּמִשְׁעִינָה תִּהְיֶה כִּי־יוֹסֵף חֲנָם
 ... לְהִגָּאֵל חֲנָם / כִּמוֹ נִמְכְּרוּ חֲנָם. הפסוק השלישי בהפטרס הוא: וְעַתָּה מִה־לִּי־פָה נֶאֱמַר־ה' כִּי־לִקַּח עִמִּי חֲנָם
 מִשְׁלִי וְחִלִּילִי נֶאֱמַר־ה'. והפייטן הקדום שלב אותו בפיוטו (אליצור 141–142): וְיֹסֵף / דּוֹרֵשׁ בְּעִלְלוֹת וְהוֹמֵשׁ
 בְּעִבּוֹתֹת אֶהָב סְלוּלוֹת וְהַצְלִיחַ אֵל תּוֹכֵן עֲלִילוֹת בְּחֶסֶד נְעוּרִים וְאֶהָבַת כְּלוּלוֹת וְנַח מִלְּלוֹת וְשַׁח הוֹלִילוֹת.

לה

כַּדְבָּרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם | יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּה: וַיֵּשֶׁב

יָא וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית

יָב שָׁם בַּבֵּית: וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדּוֹ לֵאמֹר שְׁכַבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בַּיָּדָהּ וַיֵּנָס

יָג, יָד וַיֵּצֵא הַחוּצָה: וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי־עָזַב בְּגָדוֹ בַּיָּדָהּ וַיֵּנָס הַחוּצָה: וַתִּקְרָא

לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ

טו בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי־הִרִימְתִּי קוֹלִי

טז וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא

יז אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ: וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד

יח הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב

יט בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנָס הַחוּצָה: וַיְהִי כְשִׁמְעַ אֲדֹנָיו אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר

כ דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוֹ: וַיִּקַּח אֲדֹנָי

יוסף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֵּהר מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסוּרִי [אֲסִירִי] הַמֶּלֶךְ

כא אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֵּהר: וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְיט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן

כב חֲנוּן בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית־הַסֵּהר: וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַסֵּהר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת

כג כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

כג אֵין | שֶׁר בֵּית־הַסֵּהר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָּה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ

וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ:

תרגום אונקלוס

כד מלילת עם יוסף יום יום ולא קביל מנה למשכב לותה למחוי עמה: יא והוה כיומא הדין ועאל לביתא למבדק בכתי חושבניה ולית אנש מאנשי ביתא תמן בביתא: יב ואחדתיה ללבשיה למימר שכוב עמי ושכקיה ללבשיה בידה וערק ונפק לשוקא: יג והוה כד חזת ארי שכקיה ללבשיה בידה וערק לשוקא: יד וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר חזו אתי לנא גברא עברא לחיכא בנא עאל לוטי למשכב עמי וקרת בקלא רמא: טו והוה כד שמע ארי ארימית קלי וקרת ושכקיה ללבשיה לוטי וערק ונפק לשוקא: טז ואחתתיה ללבשיה לותה עד דעאל רבוניה לביתיה: יז ומלילת עמיה כפתגמא האלין למימר עאל לוטי עבדא עברא דאיתתא לנא לחיכא ב: יח והוה כד ארימית קלי וקרת ושכקיה ללבשיה לוטי וערק לשוקא: יט והוה כד שמע רבוניה ית פתגמי אתתיה דמלילת עמיה למימר כפתגמא האלין עבד לי עבדך ותקיף רוגזיה: כ ודבר רבוניה דיוסף יתיה ויהביה בבית אסירי אתרא דאסירי מלכא אסירי והוה תמן בבית אסירי: כא והוה מימרא די בסעדיה דיוסף ונגד ליה חסדא ויהביה לרחמין בעיני רב בית אסירי: כב ויהב רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל אסירא דבבית אסירי וית כל דעבדין תמן במימריה הוה מתעביד: כג לית רב בית אסירי חזי ית כל סורחן בידה בדמימרא די בסעדיה ודהוה עביד יי מצלח:

פירוש רש"י

(י) לשכב אצלה. אפלו בלא תשמיש: להיות עמה. לעולם הבא: (יא) ויהי כהיום הזה. כלומר, ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק, יום איד שלהם, שהלכו כלם לבית עבודה זרה, אמרה: אין לי יום הגון להזקק ליוסף 'כהיום הזה'. אמרה להם: "חולה אני ואני יכולה לילך": לעשות מלאכתו. רב ושמואל: חד אמר: מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו עמה, אלא שגראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (לז:): (יד) ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה -

'הביא לנו' ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן: עברי. מעבר הנזהר, מבני עבר: (טז) אדניו. של יוסף: (יז) בא אלי. לצחק בי 'העבד העברי אשר הבאת לנו': (יט) ויהי כשמע אדניו וגו'. בשעת תשמיש אמרה לו: וזה שאמרה 'כדברים האלה עשה לי עבדך', עניני תשמיש כאלה: (כא) ויט אליו חסד. שהיה מקבל לכל רואיו, לשון 'כלה נאה וחסודה' שבמשנה: (כב) הוא היה עשה. כתרגומו: 'במימריה הוה מתעביד': (כג) באשר ה' אתו. בשביל שה' אתו:

לֹא כֹד וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֲדֹנֵיהֶם עוֹ שְׂבִיעִי i
 כה לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: וַיִּקְצֹף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר
 כו הָאוֹפִים: וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל-בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם
 כז אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם: וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם
 כח וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר: וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בַּלַּיְלָה אֶחָד אִישׁ
 כפתרון חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבֵית
 כט, ל הַסֹּהַר: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים: וַיִּשְׁאַל
 את-סְרִיסֵי פְרַעֲהַ אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם
 לא רָעִים הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף
 לב הֲלוֹא לָאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ-נָא לִי: וַיִּסְפֹּר שֶׁר-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלֹמוֹ
 לג לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה-גֹפֶן לִפְנֵי: וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִם וְהוּא
 לד כְּפָרִיחַת עֲלֵתָה נֹצֶה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלִיתָה עֲנָבִים: וְכֹס פְּרַעֲהַ בְּיָדִי וְאֶקַּח
 את-הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל-כּוֹס פְּרַעֲהַ וְאַתָּן אֶת-הַכּוֹס עַל-כֶּף
 לה פְּרַעֲהַ: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרָנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרְגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:
 לו בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְרַעֲהַ אֶת-רֹאשׁוֹ וְהָשִׁיבָךְ עַל-כֶּנֶף וְנָתַתָּ

תרגום אונקלוס

כֹּד וְהוּא בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין סִרְחוֹ שְׂקִיָּא דְּמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְנַחְתּוּמָא לְרַבּוֹנְהוֹן לְמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם: כֹּה וְרִגְזוּ
 פְּרַעֲהַ עַל תְּרִין רַבְרַבְנֵיהּ עַל רַב שְׂקִי וְעַל רַב נַחְתּוּמִּי: כֹּה וַיְהִי בְּתֵרָהּ בְּמִטְרָת בֵּית רַב קְטוּלִיָּא בְּבֵית אֲסִירִי
 אֲתֵרָא דְּיוֹסֵף אֲסִיר תָּמָן: כֹּה וּמִנֵּי רַב קְטוּלִיָּא יֵת יוֹסֵף עֲמַהוֹן וְשִׁמִּישׁ יִתְהוֹן וְהוּוּ יוֹמִין בְּמִטְרָא: כֹּה וַיַּחְלְמוּ
 חֲלֹמָא תְּרוּיְהוֹן גְּבַר חֲלֹמִיָּה בַּלַּיְלָא חֵד גְּבַר כְּפוּשֶׁרֶן חֲלֹמִיָּה שְׂקִיָּא וְנַחְתּוּמָא דְּלִמְלָכָא דְּמִצְרַיִם דְּאֲסִירִין
 בְּבֵית אֲסִירִי: כֹּט וְאַתָּא לְוִתְהוֹן יוֹסֵף בְּצִפְרָא וְחֻזָּא יִתְהוֹן וְהָא אֲנוֹן נְסִיסִין: ל וְשֹׁאִיל יֵת רַבְרָבִי פְּרַעֲהַ דְּעַמִּיָּה
 בְּמִטְרָת בֵּית רַבּוּנִיָּה לְמִימֶר מְדִין אֲפִיכּוֹן בִּישִׁין יוֹמָא דִּין: לא וְאֹמְרוּ לִיהּ חֲלֹמָא חֲלֹמָנָא וּפְשֶׁר לִית לִיהּ וְאֹמֵר לְהוֹן
 יוֹסֵף הֲלֹא מִן קִדָּם יֵי פִּשְׁרֵן חֲלֹמִיָּא אֲשֶׁתְּעוּ כְּעַן לִי: לב וְאֲשֶׁתְּעִי רַב שְׂקִי יֵת חֲלֹמִיָּה לְיוֹסֵף וְאֹמֵר לִיהּ בְּחֻלּוֹמִי וְהָא
 גּוֹפְנָא קִדְמִי: לג וּבִגּוֹפְנָא תִּלְתָּא שְׁבִשִׁין וְהִיא כֹּד אֲפִרְחַת אֲפִיקַת לְבַלְבִּין אֲנִיצַת נֶץ בְּשִׁילוֹ אֲתַפְלְהָא הוּוּ עֲנָבִין:
 לד וְכֹסָא דְּפְרַעֲהַ בְּיָדִי וְנְסִיבִית יֵת עֲנָבִיָּא וְעִצְרִית יִתְהוֹן לְכֹסָא דְּפְרַעֲהַ וַיְהִיבִית יֵת כֹּסָא עַל יָדָא דְּפְרַעֲהַ: לה וְאֹמֵר לִיהּ
 יוֹסֵף דִּין פּוּשְׁרִיָּה תִּלְתָּא שְׁבִשִׁין תִּלְתָּא יוֹמִין אֲנוֹן: לו בְּסוֹף תִּלְתָּא יוֹמִין יִדְכֶרְנָךְ פְּרַעֲהַ וַיִּתִּיבְנָךְ עַל שְׁמוּשָׁךְ וְתִתִּין

פירוש רש"י

(כֹּד) אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. לְפִי שֶׁהִרְגִּילָה אוֹתָהּ אֶרֶוּרָה
 אֶת הַצָּדִיק בְּפִי כָלֶם לְדַבֵּר בּוֹ וּלְגַנוּתוֹ, הִבִּיא לָהֶם
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִרְחָנָם שֶׁל אֱלֹ – שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם
 וְלֹא אֵלָיו; וְעוֹד: שֶׁתְּבוֹא הָרוּחַ לְצָדִיק עַל יְדֵיהֶם:
 חֲטָאוּ. זֶה נִמְצָא זָבוּב בְּפִילִי פּוּטִירִיוֹן שֶׁלוֹ, וְזֶה
 נִמְצָא צִרוֹר בְּגִלוֹסְקִין שֶׁלוֹ: וְהָאִפָּה. אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ.
 וְאֵין לְשׁוֹן אֲפִיָּה אֶלָּא בִּפְתַּח, וּבִלְעֻז פִּישְׁטוֹר: (כֹּז) וַיִּפְקֹד
 שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת יוֹסֵף. לְהִיּוֹת אֹתָם: וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר.
 שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ: (כֹּח) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם. 'וַיַּחְלְמוּ
 שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם' – זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: כָּל אֶחָד חֲלֵם
 'חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם' שֶׁחֲלֵם חֲלוֹמוֹ וְאֵת פְּתָרוֹן חֲלוֹם חֲבֵרוֹ.
 וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֵּרָא שֶׁר הָאִפָּה כִּי טוֹב פְּתָר' (לֵהֲלֹן
 פִּסּוּק ט:): אִישׁ כִּפְתָּרוֹן חֲלָמוֹ. כָּל אֶחָד חֲלֵם חֲלוֹם,
 הַדּוּמָה לְפְתָרוֹן הָעֵתִיד לְבֹא עֲלֵיהֶם: (כֹּט) זֹעֲפִים.

לָהּ

לֹא כֹס־פָּרְעָה בִּידֹו כַּמִּשְׁפָּט הָרָאוּשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוּ: כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי וַיֵּשֶׁב

אִתָּךְ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ-נָּא עִמָּדֵי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פָּרְעָה

לֹא וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה: כִּי-גָנַב גָּנַבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם-פָּה

לֹט לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר: וַיֵּרָא שַׂר-הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר

וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אֶף-אֲנִי בַחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל-רֹאשִׁי:

מִ וּבִסֵּל הָעֲלִיזוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פָּרְעָה מַעֲשֵׂה אִפָּה וְהָעוֹף אֲכָל אֹתָם

מֵא מִן-הַסֵּל מֵעַל רֹאשִׁי: וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פָּתְרָנוּ שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים

מִב שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׁא פָרְעָה אֶת-רֹאשׁוֹ מֵעַלֶיךָ

מִג וְתָלָה אוֹתָךְ עַל-עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ מֵעַלֶיךָ: וַיְהִי | בְּיוֹם

הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הִלָּדַת אֶת-פָּרְעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו וַיֵּשֵׂא

מִד אֶת-רֹאשׁוֹ | שַׂר הַמִּשְׁקִים וְאֶת-רֹאשׁ שַׂר הָאֲפִים בַּתוֹךְ עַבְדָּיו: וַיֵּשֶׁב

מִה אֶת-שַׂר הַמִּשְׁקִים עַל-מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּס עַל-כַּף פָּרְעָה: וְאֵת שַׂר

מִו הָאֲפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: וְלֹא-זָכַר שַׂר-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף

וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

תרגום אונקלוס

כָּסָא דְּפָרְעָה בִּידֵיהּ כְּהִלְכָתָא קַדְמִיתָא דְּהוּיָתָא מִשְׁקֵי לֵיהּ: לֹא אֶלְהִין תִּדְכַּרְנִי עִמָּךְ כִּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבִיד כְּעַן עֲמִי טִיבו וְתִזְכַּר עָלֵי קַדָּם פָּרְעָה וְתַפְקִנִי מִן בֵּית אֲסִירֵי הַדִּין: לֹא אָרִי מִגִּנְבָּא גְּנִיבְנָא מֵאֶרֶע עֲבָרִי וְאִף הָכָא לֹא עֲבַדְתִּי מִדְּעַם אָרִי מִנִּיאוּ יָתִי בְּבֵית אֲסִירֵי: לֹט וְחֹזָא רַב נַחְתוּמִי אָרִי יָאוּת פֶּשֶׁר וַאֲמַר לְיוֹסֵף אֶף אֲנָא בַחֲלוּמִי וְהָא תִלְתָּא סְלִין דְּחִירוּ עַל רִישִׁי: מִ וּבִסְלָא עֲלָא מִכָּל מִיכָלָא דְּפָרְעָה עוֹבֵד נַחְתוּם וְעוֹפָא אֲכִיל יַתְהוֹן מִן סְלָא מַעֲלוּי רִישִׁי: מֵא וְאֵתִיב יוֹסֵף וַאֲמַר דִּין פּוֹשְׁרָנִיהּ תִלְתָּא סְלִין תִלְתָּא יוֹמִין אַנּוּן: מִב בְּסוֹף תִלְתָּא יוֹמִין יַעֲדִי פָרְעָה יַת רִישָׁךְ מִנָּךְ וַיִּצְלֹב יַתְךָ עַל צְלִיבָא וַיִּיכּוֹל עוֹפָא יַת בְּשָׂרְךָ מִנָּךְ: מִג וְהוּהּ בְּיוֹמָא תִלִּיתָא יוֹם בֵּית וְלֵדָא דְּפָרְעָה וַעֲבַד מִשְׁתָּא לְכָל עַבְדוּהִי וַאֲדָכַר יַת רִישׁ רַב שְׁקִי וַיַּת רִישׁ רַב נַחְתוּמִי בְּגוּ עַבְדוּהִי: מִד וְאֵתִיב יַת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיּוּתִיהּ וַיְהִי כָּסָא עַל יָדָא דְּפָרְעָה: מִה וַיַּת רַב נַחְתוּמִי צִלֵּב כְּמָא דְּפֶשֶׁר לְהוֹן יוֹסֵף: מִו וְלֹא אֲדָכַר רַב שְׁקִי יַת יוֹסֵף וְאִנְשֵׁיהּ:

פירוש רש"י

(לֹא) כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ. אֲשֶׁר אִם זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ, וְכֵן 'אַחֲרֵי הַכֶּסֶס אֶת הַנֶּגַע' (ויקרא ח:כז) – שֶׁכְּבוֹסוֹ מֵאַחֵר שֶׁיִּיטֵב לָךְ כְּפִתְרוֹנִי: וְעָשִׂיתָ נָּא עִמָּדֵי חֶסֶד. אֵין 'נָא' אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: (לֹט) סְלֵי חֲרִי. סְלִים שֶׁל נִצָּרִים קְלוּפִים עֲשׂוּיִים חוּרִים חוּרִים; וּבִמְקוֹמָנוּ יֵשׁ הֶרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוֹכְרֵי פֶת כְּסָנִין שְׁקוּרִין אוֹבִלִיד"ש לְתַתָּם בְּאוֹתָם סְלִים: (מִג) יוֹם הִלָּדַת אֶת פָּרְעָה. יוֹם לִידָתוֹ, וְקוּרִין לוֹ "יוֹם גִּינוּסְיָה"; וּלְשׁוֹן הִלָּדַת – לְפִי שְׁאִין הוּלָד נוֹלָד אֵלָא עַל יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהִחִיָּה מִלִּידָת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הִחִיָּה נִקְרָאת מִלִּידָת. וְכֵן 'וּמוֹלִדוּתֶיךָ בְּיוֹם הוּלָדַת אוֹתָךְ' (יחזקאל ז:לח),

וְכֵן 'אַחֲרֵי הַכֶּסֶס אֶת הַנֶּגַע' (ויקרא ח:כז) – שֶׁכְּבוֹסוֹ עַל יְדֵי אַחֲרִים: וַיֵּשֵׂא אֶת רֹאשׁוֹ. מִנָּאָם עִם שְׂאֵר עַבְדָּיו, שֶׁהִיָּה מוֹנֶה הַמִּשְׁרָתִים שֶׁיִּשְׁרָתוּ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלֹו בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: 'שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ' (במדבר א:ב) – לְשׁוֹן מִנִּין: (מִו) וְלֹא זָכַר שַׂר הַמִּשְׁקִים. בּוּ בְּיוֹם: וַיִּשְׁכַּחְהוּ. לְאַחַר מִכָּאן, מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בּוּ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לְהִיּוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָּנָה אֶל רֵהֲבִים' (תהלים סדר ה' פסוק צו), מִזְמוֹר לֹט שֶׁלָּנוּ פְּסוּק ה) – וְלֹא בָטַח עַל מִצָּרִים הַקְּרוּיִים 'רֵהֲבִי':

מפתח סדרי התנ"ך

ראשי הסדרים על מצוות חסד, וגמול המצווה בחסד ה' עלינו: דברים ראש סדר ז' וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמַעוֹן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וְעָשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' א' לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: שְׁמוּאֵל רֹאשׁ סדר ל' מִגְדוֹל יְשׁוּעוֹת מִלָּכּוּ וְעִשְׂהָ-חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד-עוֹלָם: יִשְׁעִיהָ רֹאשׁ סדר ז' וְהוֹכֵן בְּחֶסֶד כְּפֹא וַיֵּשֶׁב עָלָיו בְּאֵמַת בְּאֵהָל דָּוִד שֶׁפֶט וְדָרַשׁ מִשְׁפָּט וּמִהָר צֶדֶק: תהלים ראש סדר י' לְדוֹד מִזְמוֹר חֶסֶד-וּמִשְׁפָּט אֲשִׁירָה לָךְ ה' אֲזַמְרָה: דְּנִיָּאל רֹאשׁ סדר ו' וְאֶתְפַּלֵּלָה לָךְ אֱלֹהֵי וְאֶתְדַּוְּהָ וְאֶמְרָה אֲנָא ה' הָאֵל הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאַהֲבָיו וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָיו: תרי עשר ראש סדר יב תִּתֵּן אֵמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִמִּי קָדָם: ועוד שם ראש סדר ג' וְזָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קִצְרוּ לְפִי-חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעַת לְדָרוּשׁ אֶת-ה' עַד-יָבוֹא וַיִּוְרָה צֶדֶק לָכֶם: וּבִירְמִיָּה רֹאשׁ סדר ו' כִּי אִם-בָּזָאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶּל וַיִּדַּע אוֹתִי כִּי אֲנִי ה' עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ כִּי-בְּאֵלָה חִפְצָתִי נִאֲמַר-ה':

ה מִן כֹּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא ט
מִטְ אָשִׁיבָנּוּ עַל־מִכְרָם בַּכֶּסֶף צְדִיק וְאֲבִיוֹן בַּעֲבוּר נְעֻלִים: הַשְׂאֲפִים
עַל־עַפְר־אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדֶרֶךְ עֲנוּם יָטוּ וְאִישׁ וְאִבּוֹ יִלְכוּ
נ אֶל־הַנְּעֻרָה לְמַעַן חָלֵל אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי: וְעַל־בְּגָדִים חֲבִלִים יָטוּ
נא אֶצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וַיֵּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: וְאַנְכִּי הַשְׁמַדְתִּי
אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבַה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֱלוֹנִים
א וְאֲשַׁמֵּיד פְּרִיֹו מִמֶּעַל וְשָׂרָשָׁיו מִתַּחַת: וְאַנְכִּי הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי:
ב וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים הָאֵף אֵין־זֹאת בְּנֵי
ג יִשְׂרָאֵל נֹאם־יְהוָה: וְתִשְׁקוּ אֶת־הַנְּזִירִים יֵין וְעַל־הַנָּבִיאִים צוּיֹתָם
ד לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ: הִנֵּה אֲנִי מַעֲיֵק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעֲגֻלָּה
ה הַמְּלֹאָה לָהּ עָמִיר: וְאֶבֶד מְנוּס מִקָּל וְחֶזֶק לֹא־יֵאֱמָץ כָּחוֹ וְגִבּוֹר
ו לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: וְתִפֹּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט
ז וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: וְאֶמְיָץ לְבוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס
בְּיוֹם־הַהוּא נֹאם־יְהוָה:
ח שְׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל י
ט כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הָעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: רַק אֶתְכֶם יִדְעֹתִי
מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאָדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנֹתֵיכֶם:
י, יא הֵילְכוּ שְׁנַיִם יַחַד בְּלֹתִי אִם־נוֹעְדוּ: הִישָׁאֵג אֲרִיָּה בַּלְעִיר וְטָרַף אֵין
יב לוֹ הֵיתָן כֶּפִּיר קוֹלוֹ מִמְּעַנְתּוֹ בְּלֹתִי אִם־לֹכֵד: הִתְפַּל צִפּוֹר עַל־פֶּחַ
הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הִיעֲלָה־פֶחַ מִן־הָאָדָמָה וְלִכּוֹד לֹא יִלְכּוֹד:
יג אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בָּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בָּעִיר
יד וַיְהִיָּה לֹא עֲשֶׂהָ: כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר כִּי אִם־גִּלָּה סוֹדוֹ
טו אֶל־עֲבָדָיו הַנָּבִיאִים: אֲרִיָּה שָׂאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנֵי יְהוָה דְּפָר מִי
לֹא יִנָּבֵא: (פרשה ז נמשכת)